

A PÉNZÜGYI TALPRAÁLLÍTÁS TÁRSADALMI NEHÉZSÉGEI AUSZTRIÁBAN.

Immár jó fele eltelt annak az időnek, amelyet a pénzügyek elismert szakorvosai, az Ausztria betegágyához meghívott szakértők, a gyógyulási folyamathoz szükségesnek tartottak. Már jó egy éve tart a gyógyító kúra, amelyet a Népszövetség kirendelt biztosa nagy körültekintéssel és következetes eréllyel vezet, illetőleg ellenőriz. És a változás, mely végbement, tényleg nagy. A betegvalutájú országok nemzetközi hőmérője, a zürichi piac kurzuslapja, ezen idő óta nem hoz meglepetéseket. Nincs többé szó lázrohamokról, hirtelen hőemelkedésekről, vagy csökkenésekről, mint azelőtt a halálos kimenetelűnek tartott betegség idején. Az osztrák korona pályája egyenes vonal, nem mutat hullámhegyet és völgyet. Értéke — bár távol az aranyétól — állandóbb, megbízhatóbb, üzleti számításra alkalmasabb lett, mint nem egy, az ezelőtt irigyelt nyugati államok valutái közül. Míg a svájci frank ez év folyamán a legnemesebb pénznemhez, a dollárhoz viszonyítva, nem csekély változásoknak volt alávetve, az osztrák korona a newyorki tőzsdén az egész idő óta változatlan. Ausztria ezüstpénz verésére hozhatott törvényt abban az évben, amelyben a szomszéd nép, a gazdaságilag összehasonlíthatatlanul erősebb német birodalom valutája el nem képzelhető zuhanások után teljesen megsemmisült s mialatt a magyar korona értékének $\frac{1}{30}$ -ára süllyedt. Másfél évvel ezelőtt az osztrák gazdasági élet örvény szélen járt, állampénzügyek, velük az egész közgazdasági élet összeomlása fenyegetően közel volt, ami kiszámíthatatlan társadalmi következményekkel járt volna. Ma az állampénzügyek földrengésszerű lökésektől megrongált épületének tatarozása már csaknem a betetőzésig jutott. A gazdasági élet, ha meg is érzi a radikális gyógyító mód következményeit, szilárd alapokon nyugszik. A társadalmi mozgalmak azonban nem szűntek meg. A polgári pártokra támaszkodó osztrák kormánynak, mely a genfi egyezményt a népszövetséggel létesítette (1922 okt. 4.), törvénybeiktatta és a végrehajtásához szükséges

intézkedésekre a törvényes alapot megteremtette,¹ nem csekély gondot okoznak a meg-megisméltendő sztrájkok, illetőleg béremelési mozgalmak. Egyszer a fém munkások, a legnagyobb szakszervezet és munkaadók közti ellentét fenyegeti csaknem általános sztrájk kiterjesztésével és mérhetetlen károk okozásával a gazdasági életet, mely veszedelmet csak az utolsó pillanatban sikerül az önfeláldozással közvetítő kormányférfiaknak megakadályozni. Máskor az állami tisztviselők fizetésemelési mozgalma készül megbénítani az államgépezetet, felborítani az eddig elért eredményeket és kikapcsolja hosszabb időre a gazdasági élet oly fontos szerveit, mint a posta, távíró és telefon. Majd meg az aránylag legjobban fizetett banktisztviselők szervezete szünteti meg a munkát és béremelési mozgalmával heteken át nyugalomra kényszeríti a kapitalista gazdasági szervezet vezető műhelyeit.

Ezen mozgalmak rugóira, a genfi program megvalósításának társadalmi következményeire, azon nehézségekre akarok a következőkben rámutatni, melyek e program megvalósítóinak, az osztrák kormánynak és a polgári pártoknak minduntalan útjukba gördülnek. Ezen nehézségek elsimitásától, a népszövetségi programmal való kiegyeztetésétől függ az osztrák szanálás végleges sikere. Oly feladat, mely mint látni fogjuk, rendkívül körültekintést, energiát — és nem csekély mértékben hatalmat kíván. Az út második fele talán nehezebb az elsőnél, melyre Ausztria meglepéssel tekinthet vissza. A társadalom nagy változásának kell végbemennie, a közvéleménynek át kell alakulnia, a lakosság tudatában nagyobb tért kell elfoglalni az áldozatkészségnek, hogy a megkezdett munka befejezhető legyen. „A hátralevő teljesítmény — írja a népszövetség ellenőrző biztosa, visszatekintve az eddigi eredményekre — az osztrák lakosság mentalitásának egész fordulatát követeli, változást tételez fel abban a légkörben, melyben a helyreállítás műve halad, továbbá a visszatérést a takarékoság és beosztás fogalmaihoz, melyek a közönség gondolkozásába még nem hatoltak be teljesen.“ Az osztrák gyógyulási folyamatnak ezt a légkört akarom megvilágítani.

1. A népszövetségi kölcsön eddigi eredményei. A népszövetségi kölcsön felvételekor kötött nemzetközi szerződés az osztrák kormánynak pontosan előírta az utat, melyen haladnia kell a két évre szabott idő alatt, hogy az állami költségvetés teljes és tartós egyensúlyát elérje, melytől a valuta stabilizálása és a gazdasági élet fellendülése függ. Az állam-pénzügyi helyreállítás az egész gazdasági életnek az alapja, ez a genfi program alap gondolata. Az állam pénzügyi jóléte mellett semmiféle melléktekinetek nem érvényesülhetnek, bármennyire kívánatos a tegyék is azt szociális vagy egyéb

¹ Bundesgesetz v. 27. Nov. 1922 über die zur Aufrichtung der Staats u. Volkswirtschaft der Republik österreich zu treffenden Massnahmen (Wiederaufbaugesetz).

szempontok. A pénzügyi egyensúlyt helyre kell állítani elsősorban a kiadások csökkentésével, takarékoszággal. Ennek megvalósítására szigorúan el kell választani az állami üzemeket, vagyis az államnak, mint vállalkozónak, üzleteit (vasút, posta stb.) az állami közigazgatástól, hogy az előbbieket üzleti szellemben és ne bürokratikusán lehessen vezetni. A közigazgatást egyszerűsíteni kell, a minisztériumok számát legfeljebb nyolcra leszállítani, a bíraskodást egyszerűsíteni, az állami tisztviselők létszámát 1924 dec. 31.-ig megfelelő kulcs szerint lényegesen lepassztani. Az állam többé nem fizetheti alkalmazottainak állampolgári terheit (adók, nyugdíj és jövedelmi illetékek stb.). Mint jó gazda, szigorúan számba veszi alkalmazottainak nyújtott mellékes és természetben járó jövedelmeket, melyekért a piaci áraknak megfelelő ellenszolgáltatás jár. A másik oldalon meg van állapítva az a minimum, melyet az állam különféle bevételi ágainak, mint a vám, kiviteli illeték, dohány- és sógyedárúság, a fogyasztási adók, az egyenes- és a forgalmiadó, valamint az illetékek emelésével el kell érni.

Nincs itt helye annak, hogy lépésről-lépésre kísérem az osztrák állami pénzügyek javulását, mely a hónapról-hónapra kiadott jelentésekből szembeszökő, csak rövid képben akarom összefoglalni az állami bevételek fokozatos emelkedését és összehasonlítani az 1922 és 1923. évet. A közjövödelmek ezek szerint — az állami üzemek nélkül — következőkép alakultak az alább felsorolt hónapokban:

	1922	január	április	július	október	december
Millió papírkoronában		10.441	24.943	35.738	128.632	196.609
Ezer aranykoronában		6.824	16.123	5.676	8.648	13.736
1923-ban: millió papírkoronában	196.329	529.945	543.906	786.446	714.793	
Ezer aranykoronában	13.634	36.802	37.771	54.614	49.638	

Hogy az állami pénzügyek fejlődése mennyiben felel meg a Genfben megállapított kereteknek, a következő táblázatból tűnik ki:

Az állami kiadások 1924 július —október havában.

A kiadás fajai	A népszövetségi előirányzat a 4 hóra	A tényleges kiadás a 4 hóban
	milliárd papírkoronákban	
1. Államadósságok	230.400	274.446·2
2. Nyugdíjak... ..	263.040	306.597·9
3. Honvédelem	206.880	207.668·0
4. Szociális kiadások	166.080	184.397·8
5. Egyéb közigazgatás	1,128.000	839.869·5
6. Az autonóm közigazg. szervekre	159.840	178.152·6
7. Kölcsön utóbbi célra	—	1.751·5
8. A vasutak deficitje... ..	345.000	298.494·8
9. A többi üzemek deficitje	72.000	152.815·5
Összkiadás :	2.571.840	2,444.193

Az állami bevételek 1924 július—október havában.

A bevétel fajai	Milliárd papirkoronákban	
	A népszövetségi előirányzat a 4 hóra	A tényleges bevétel
1. Vámok...	408.000	365.222·5
2. Behozatali és kiviteli illetékek ...	33.840	24.957·9
3. Fogyasztási adók ...	77.841·6	225.859·8
4. Egyenes adók ...	213.120	513.369·7
5. Vasúti forgalmi adó...	32.640	12.557
6. Illetékek ...	355.200	814.669·2
7. Egyéb közigazgatási bevételek ...	131.520	157.627·0
8. Dohányjövődék (netto)...	398.880	365.648·8
9. Sóegyedárúság ...	23.040	31.005·8
10. Aktív tüzemek ...	45.600	33.491·5
Összbevétel:	1.811.553·6	2.061.713·8
Összkiadás:	2.571.840	2.444.193
Hiány:	760.286·4	382.480·0

Ezen a népszövetségi megbízott 12. havi jelentéséből vett kimutatásból¹ látható, hogy az államháztartás tényleges hiánya lényegesen a népszövetség által megállapított hiányon alul maradt és hogy ez a kedvező eredmény nem annyira a kiadások csökkenéséből, mint a bevételek nem remélt emelkedéséből állott elő.

Sokkal kevésbé kedvező az a kép, melyet a népszövetségi megbízott az 1924. évi költségvetésről állít elénk. Ez az államháztartás hiányát 836.7 milliárdra irányozza elő, holott a genfi megállapodás szerint a hiánynak csak 1467 milliárdnak szabad lenni. A költségvetési törvény ezen egyszerűen úgy segít, hogy kimondja egyik pontjában, hogy az előbb említett hiányt az utóbbi összegre kell leszállítani, amely célt különböző, ezután megfontolandó intézkedésekkel kell elérni. Ehhez járul még 614 milliárd, melyet az állam a közalkalmazottak 1923 decemberben elért és a költségvetésben elő nem irányzott fizetésjavítására kénytelen fordítani. Vagyis kerek összegben 1300 milliárddal rosszabb a költségvetés, mint azt a népszövetségi előirányzat megengedné.

A népszövetségi megbízott a nála megszokott nyíltsággal és eréllyel meghúzza a vészharangot, amire annyival is inkább feljogosítottnak érzi magát, mert az állami kiadások nézete szerint a közalkalmazottaknak tett ígéretet folytán előreláthatólag tovább fognak emelkedni, a nevezett összegzen felül is. Szerinte erélyes cselekvésre van szükség, hogy a kiadások csökkenjenek. Hogyan akarja az osztrák kormány különben helyreállítani az egyensúlyt az államháztartásban? Hiszen a költségvetés a bevételi oldalon már elérte az 1925-re megállapított határokat, melyek azonban már nem egyensúlyt, hanem fölösleget jelentettek volna. Az adókat tovább emelni nem lehet, mert a lakosság megterhelése ma már nagyobb, mint az utolsó békeévben, 1913-ban volt. Számítása szerint egy osztrák lakosra

¹ A jelentéseket a „Verband den Banken und Banquiers“ adja ki.

esik a költségvetésben tervbevetett megterhelés szerint az állami bevételekből (vámok, illetékek, egyenes-, fogyasztási és forgalmi adók 60.67 aranykorona (1. a. k. ==14.400 papírk.), míg 1913-ban tényleg 45.06 korona állami bevétel nyomta az osztrák adózó vállát, vagyis 15.61 K-val kevesebb. Igaz ugyan, hogy minden országban emelkedett az adózók terhe, mivel a háború okozta áremelkedés világszerte jelentékenyen leszállította az arany értékét az áruval szemben. Nem ismertethetem e helyütt azt a polémiát, melyet az osztrák pénzügyminiszter ezen állítások helyreigazítására folytatott. Csak annyit ragadok ki belőle, hogy utóbbi szerint — mivel az 1913. évi adómegterhelés kiszámításánál nem szabad, miként azt a népszövetségi megbízott tette, az egész akkori, hanem csak a mai területnek megfelelő osztrák tartományok nagyobb adózó képességű lakosságát figyelembe venni — a háború előtti adóteher 75.19 aranykorona volt, míg ma 45 aranykorona fejenkint. Vagyis 60%-kal kevesebb. A mai gazdasági viszonyok mellett ez is nyomasztó ugyan, de elviselhető. (Neue Freue Presse 1924 febr. 24.).

A népszövetségi megbízott szemére veti ezzel kapcsolatban az osztrák kormánynak, hogy az eddig végrehajtott reformok nem jártak a jogosan remélt megtakarítással és mint legjellemzőbb példát, a szövetségi kancelláriának (a miniszterelnökségnek) a külügy-, belügy- és igazságügyminisztériummal (!) való egyesítését hozza fel. Ez az egyesítés, melyet pusztán politikai szempontok diktáltak, mivel egyéb tervezett összevonásokat pártpolitikai tekintetektől végrehajtani nem lehetett, összevonni pedig a népszövetségi program szerint okvetlenül kellett, úgyszólván semmiféle megtakarítással a személyzetben nem járt. A minisztériumok ugyanis csak a tőlük függő hivatalokban csökkentik a tisztviselők létszámát, a központi tisztviselőkarhoz pedig, hiszen az intézkedőkről magukról van szó, alig nyúlnak. Az igazi közigazgatási reformnak még semmi nyoma sincs s ezt követeli erőlyesen az osztrák államháztartás legfőbb ellenőrzője. De rá is tapint ezen bajok okára, midőn kijelenti, hogy Ausztriának, ha nem akar politikai konfliktusba keveredni a genfi szerződést aláíró hatalmakkal, a megtakarításokat és a gyökeres reformokat végre kell hajtania. Az új parlament — 1922 októberben választották — szorinte majdnem semmit sem tett a reformok érdekében. „Kérdezni lehetne — írja —, vajjon követték-e teljesen a genfi jegyzőkönyvek azon megállapítását, mely minden a helyreállítás idejében kormányon levő kabinetnek tejhatalmat kíván, hogy semmiféle obstrukció a helyreállítás munkáját meg ne akaszthassa.“ A külföldi kölcsönadók megbízottja itt a szociáldemokrácia szerepére mutat rá. A kormány intézkedéseinek gyorsaságát és korlátlanágát a 26 tagú rendkívüli kabinettanács, melyet a genfi szerződés becikkelyezésekor alkottak, egyáltalán nem mozdítja elő. összetétele ugyanaz, mint a parlamenté. A szociáldemokrata-párt épenúgy felhasználhatja a kormány ellen, mint a törvényhozás rendes szervét. Igénybevételénél

ugyanolyan hosszadalmas, kimerítő tárgyalásokra, engedmények tételére van kényszerítve a polgári kormány, mint a parlamentben.

Mielőtt a szociáldemokrata-pártnak a genfi programmal szemben elfoglalt állására térnök át, hivatalos statisztikai adatokból ismerjük meg a népszövetségi kölcsön első évének gazdasági eredményeit. Hogy ezek annál szembetűnőbbek legyenek, hasonlítsuk össze az 1922 és az 1923. év adatait, rövidség kedvéért csak 5—5 hónapot ragadva ki.¹

1922	január	április	július	október	december
Az életszükségletek indexe (1914 jún. = 1.)	662	870	1.866	10.332	9.375
1 aranykorona hány papírkor.?	1.530	1.547	6.296	14.874	14.313
Az osztrák kor. zürichi kurzusa	0.09	0.0693	0.0227	0.0082	0.0076
A bankjegyforgalom milliárd papírkoronában	227.016	346.698	786.226	2.970.917	4.080.177
A takarékbetétek összege a 27 legnagyobb banknál és takarékpénztárnál milliárd papírkoronában	9.269	15.451	20.186	48.564	110.031
1000 aranykoronában	6.058	9.988	3.206	3.265	7.687
A bécsi szállodákban megszállt idegenek száma	27.619	28.207	51.138	32.268	22.301

A pénzürték esésével, az életszükségletek költségeinek emelkedésével és a bankjegyforgalom megnövekedésével a takarékbetétek értéke lényegesen leapadt s csak decemberben, mely már a korona-stabilizálás idejébe esik, kezd a takarékoság újraéledésével emelkedni.

1923-ban a dollár kurzusa csaknem teljesen változatlan. Egy aranykoronának az egész évben 14.400 papírkorona felelt meg. A drágulási folyamat nem szűnt meg, de már úgy a nagykereskedelmi, mint az életszükségletek indexének emelkedése szabályos mederben folyt.

1923	január	április	július	október	december
A nagykeresk. index (1914 első felévben = 1.)	16.986	18.758	17.893	17.597	18.181
Az életszükségletek indexe	9.454	10.897	10.903	11.207	11.249
Lakás nélkül az index	11.835	13.602	13.571	13.669	13.948
Bankjegyforgalom és azonnal esedékes tartozások (giro) milliárd papírkoronában	4.470.893	4.797.510	5.997.593	6.722.801	7.213.318
Aranyfedezet	1.195.191	1.426.066	2.833.643	3.236.453	3.608.634
Az aranyfedezet a bankjegyforgalomnak hány %-a	26.7	29.7	47.2	48.1	50.0
A korona zürichi kurzusa	0.0075	0.0077	0.0081	0.0079	0.008095
Takarékbetétek milliárd papírkoronában	110.031	224.568	338.183	463.937	550.033
Az árúbehozatal értéke 1000 aranykoronában	89.532	134.333	122.988	141.763	—
Az árú kivitel értéke 1000 aranykoronában	59.193	75.652	77.324	84.678	—
A bécsi szállókban az idegenek száma	24.661	28.587	35.737	41.623	38.470

¹ Ezek és a következő kimutatások a „Statistische Nachrichten“, az összes közgazdasági szervezetek támogatásával megjelenő folyóiratból valók.

A bankjegyforgalom tehát egy év alatt másfélszeresére emelkedett és 1923 dec. 31.-én 495. millió aranykoronát ért, a volt monarchia bankjegyforgalmának 22%-át. A korona értéke mégsem változott, mert mint a táblázatból kitűnik, az osztrák jegybank aranykészlete a bankjegyforgalom felét fedezi. Sőt az infláció az osztrák jegybank azon politikájának tudható be, hogy a korona árfolyama emelkedésének megakadályozására nagy mennyiségben vette át a koronáért felajánlott idegen valutákat. Ha ezt új bankjegykibocsátás árán nem tette volna, úgy a korona magasabb árfolyamot ért volna el, ami az osztrák pénzügyi körök nagyrészének véleménye szerint válságba sodorta volna az ipari termelést és megszüntette volna a kivitelt.

Nem kevésbé feltűnő a külkereskedelmi mérleg nagyarányú rosszabbodása. A passivum 1923 utolsó évnegyedében az előző kétszeresére nőtt és az előző évnegyedek 144, 131 és 152 millió aranykoronájával szemben 297 millióra, az egész évben tehát 724 millióra rúgott. Mi ennek az oka? Azt hihetnők, hogy a gazdasági viszonyok megjavulásával az osztrák ipari termelés több nyersanyagot hoz be a külföldről és ez rontja a kereskedelmi mérleget. A népszövetségi megbízott 12. jelentésében itt is rámutat a baj okára. Szerinte az élelmiszerek és a készárúk behozatalának növekedése sokkal jobban rontja a mérleget, mint a behozott nyersanyagok. Ausztria külföldi vásárlásainak megnövekedése inkább a belföldi fogyasztás túlságos emelkedését bizonyítja, mint a termelés újjáéledését, növekedését. Ha a túlságos fogyasztás tovább tart, veszélyt hozna a pénzügyi stabilitásra. Eddig a túlságos behozatalt rekompenzálta a láthatatlan kivitel, az idegen tőke beözlése és a külföldre vitt vagyonok visszavándorlása úgy, hogy a behozatal nagy emelkedése nem befolyásolhatta a devizapiacot. De ez nem ismétlődik meg évente. A belföldi fogyasztók vásárlóképessége nőtt s ennek megvolt az az előnye, hogy amikor a korona értékének állandósulása folytán az ipari termelés és a kivitel válságba jutott, mivel a külföldi piacokon az osztrák ipar nem volt többé versenyképes, az ipart legalább részben a belföldi piac kárpótolta. Az osztrák iparnak feltétlenül fontosabb a külföldi piac. Szegezzünk le ebből annyit, hogy a fogyasztás Ausztriában a pénzügyi helyreállítás első évében lényegesen emelkedett.

Az ipari termelés válságát különösen a genfi program megvalósításának első idejében tanulságosan mutatja a munkanélküliek statisztikája. E szerint volt Ausztriában:

1922 okt.	58.018	1923 ápr.	132 144	1923 szept.	78.801
„ dec.	117 891	„ máj.	107.965	„ okt.	75.810
1923 jan.	161.227	„ jún.	92.788	„ nov.	77 852
„ febr.	167 417	„ júl.	87.155	„ dec.	95 069
„ márc.	152.828	„ aug.	83.891	1924 jan.	119.309

segélyben részesülő teljesen munkanélküli. A legrosszabbak voltak

tehát a viszonyok akkor, mikor a korona árfolyama megállapodott és Ausztria a fennálló munkabérek mellett nem volt többé versenyképes. A szakszervezetek központi bizottságának kimutatása szerint 1922 december havában 620.573 szervezett bécsi munkás közül csak 275.733 (44.53%) dolgozott teljes, 206.257 (33.24%) megrövidített munkaidőben és 138.583 (72.33%) volt munka nélkül. Különösen nagy volt a válság a fém- és érciparban, mert Németország, melynek valutája ekkor kezdett ugrásszerűen romlani, sokkal olcsóbban dolgozhatott. Azonban éppen a testvérnép nemzeti szerencsétlensége, a Ruhrvidék megszállása és a német termelés beállott nagy válsága jött az osztrák ipar segítségére. A „Ruhrkonjunktura“ járult legnagyobb mértékben az ipari munkátlanok számának csökkentéséhez, a nyár folyamán pedig azok a nagyarányú építkezési munkák, melyekre Bécs városának szociáldemokrata vezetősége annyira büszke. Minthogy a német gazdasági élet kezd felocsúdni a válságból és a termelés intenzívebbé tételére megszüntette a 8 órás munkanapot, az osztrák ipar megint nagy nehézségekkel kezd küzdeni, melyeken a munkaadók bérleszállítással és a 8 órás munkanap meghosszabbításával akarják magukat átvágni. A helyzet ma körülbelül ugyanolyan, amint egy évvel ezelőtt volt. A munkaadók szerint az állam pénzügyi helyzetének javítása érdekében és a szociálpolitikai törvényekkel rájuk rótt terheket ők csak úgy bírják tovább viselni, ha a termelést a munkások terhére olcsóbbá tehetik. A munkások és alkalmazottak viszont, kiknek érdekeit a hatalmas szociáldemokrata szervezet képviseli, azt az álláspontot foglalják el, hogy a „szanálás“ az életet megdrágította és a munkabérek felemelésére van szükség. A 8 órás munkanapot pedig — már politikai presztízs-ből is — megtámadhatatlan vívmánynak jelentettek ki.

2. A szociáldemokrata-párt és a népszövetségi kölcsön. A Marxista-szervezet semmit sem veszített erejéből. A tagok száma 1922-ben csak 29.828-cal, mindössze 3%-kal csökkent és következő-kép alakult:

	Férfiak	Nők	Osszesen	%
	817.237	232.712	1 049 949	100
Ebből 1. Munkás	540.691	182.894	723.585	68 91
2. Alkalmazott	276.546	49 818	326.364	31 09
a) Magánalkalmazott	107.061	369.71	144.032	13.72
b) Közal alkalmazott	169.485	12 847	182 332	17 37

A szakszervezetek budgetjéből csak néhány adatot akarok felhozni a pénzérték állandósulása idejéből. Pártadóként fizetett 1923 júliusban:

Nyomdász	heti 14.000 K-t	Heimarbeiterin	heti 1.000 K-t
Szűcs	„ 4 000 „	Keresk. alkalmazott	havi 7.000 „
Gépész	„ 3.000 „	Vasutas, postás	„ 6 000 „
Fém munkás	„ 1.000 „	Banktisztviselő fizetése	2% át

Hogy ekkora táborra támaszkodó politikai párt hogyan gondolkodik a genfi megállapodásokról és az azokon felépülő szanálási

politikáról, nem lehet közömbös ezen akció sikerére vonatkozólag. Az osztrák szociáldemokrata-párt mindaddig, amíg a kormányban részt vett, komoly kísérletet az államháztartás rendezésére nem tett. A bankjegyinfláció és a pénzügyi csökkenése az iparnak konjunktúráját teremtett, mely alatt a párt csak arra ügyelt, hogy táborának, a munkásoknak és alkalmazottaknak érdekei a korona süllyedésének megfelelő béremeléssel meg legyenek védve. Ezt a politikát folytatták tovább ellenzéki szereplésük idejében is, amivel a bankjegyzőnő növekedéséhez ugyan nem csekély részben járultak, de a munkások és alkalmazottak „életstandardját“ miként még látni fogjuk, sikerült fenntartaniuk. Hogy az infláció a végtelenségig nem tarthat, azt maguk is belátták, de pozitív programjuk, mely komolyan vehető és az európai gazdasági élet kapitalista szervezete mellett keresztülvihető is lett volna, a kritikus pillanatban nem volt. A polgári pártok munkájának érdeme, hogy a külföldi tőke segítségével állandósítván a korona értékét, a nagy tömegek életnivóját megszilárdították és nem engedték az elért eredményeket megsemmisíteni.

Az a körülmény, hogy ez komolyan csak a külföldi tőke segítségével sikerülhetett, ami a belföldi tőke megerősödését is jelentette, továbbá az ipari konjunktúra előrelátható megszűnése és annak nyomában járó munkanélküliség előre megszabták a marxista ideológiát követő szociáldemokrata-párt és nagy táborának állásfoglalását az államháztartás rendezésére irányuló akcióval szemben. Szemére vetik a polgári kormánynak, hogy az egész talpraállítás csak adókkal és olyan finánciális megterhelések segítségével történik, melyek részben közvetlenül, részben pedig a termelés megdrágításával közvetve a nagy tömegeket terhelik. Az állam és politikájának hatása alatt a vállalkozók termelési politikát folytatnak és mindinkább elfordulnak a szociális politikától. Az állam csak pénzügyi politikát folytat, nem törődve a gazdasági élet válságával.¹

A szakszervezetek 1923 júniusban tartott országos kongresszusa a gazdasági helyzetről hozott határozatában megállapította, hogy a termelés csökkenése, a fogyasztás korlátozása és a nép elszegényedése egyre jobban halad és bizonyítja, hogy az állítólagos talpraállítás nem egyéb, mint „a polgári közvélemény veszedelmes önámítása és a dolgozó osztályok megkísérelt félrevezetése“. A valuta válságát a termelés válsága váltotta fel. A kísérlet költségeit a dolgozók fizetik meg megrövidített munkaidővel, munkanélküliséggel, drágasággal és nyomorral, mely a háború utolsó éveinek nyomorától nem áll messze.

Szerintük az államháztartás válságának átmeneti enyhülését a közgazdaság még élesebb válsága árán vásárolták meg. Az állam úgy könnyít magán, hogy az egyesek háztartására elő nem terem-

¹A szociáldemokrata-párt felfogása, hivatalos közlönye az „Arbeit und Wirtschaft“ és az „Arbeiterzeitung“ cikkeiből derül ki.

hető terheket ró, tízezreket dob az utcára olyan időben, mikor a gazdasági élet csaknem megbénult és új munkaerőket felvenni nem tud. Oly pillanatban, mikor az államnak kötelessége volna a gazdaságot megbízásaival új életre kelteni, megszüntette a közmunkákat. Akkor, amikor a válság a szociális gondoskodást az emberiség leg-
elemibb kötelességévé tenné, a szociális politikáról lemond s ezt nyíltan kijelenti.

A szociáldemokrata-párt tehát beruházásokat, közmunkákat kíván az államtól akkor, mikor az államháztartás napi szükségleteit is csak a kölcsön igénybevitelével lehet fedezni. Hogy akadt volna-e külföldi tőkés, aki ilyen célra odaadja pénzét, azt a kérdést nem veti föl. Mint követendő példát a szociáldemokrata vezetés alatt álló Bécs városát állítja az állam elé, mint amelynek negyedfélév alatt sikerült lépésről-lépésre ugrások nélkül a pénzügyi egyensúlyt helyreállítani és így oly helyzetbe jutni, hogy most szükség idejében nagyszabású közmunkákat képes végeztetni. Nem akarok e helyen rámutatni azon eszközökre, melyekkel Bécs városa háztartását tényleg rendbehozta, csak emlékeztetni arra, hogy miként azt a polgári pártok képviselői már gyakran felhozták a szociáldemokraták dicsekvéseivel szemben, ez a városi vezetőségnek nem sikerülhetett volna, ha a korona értéke nem állandósult volna a népszövetségi kölcsön következtében.

A szociáldemokraták felfogása szerint az újjáépítés Genfben megállapított terve a gazdasági életet az eddiginél is nagyobb mértékben szolgáltatja ki a pénztőke befolyásának, mely hallatlan magas kamatokkal, nehéz hitelezési feltételekkel kiuzsorázza az egész gazdasági életet, roppant megnehezíti az ipari termelést. A kiáltó ellentétet, egyes tökekrözusok gazdagodása és a tömegek egyre növekvő nyomora közt még élesebbé teszi. A genfi akció révén megerősödött tőke célja a munkáságot idegen segítséggel a forradalom után szerzett jogaitól megfosztani. Ez a felfogás megadja a munkások pártjának politikai irányait: szigorúan kell ragaszkodnia az eddig elért vívmányokhoz (8 órai munkanap, szociálpolitikai törvények). Céltudatos és energikus pénzügyi politikát kell követelni, mely a pénztőkének szoros korlátokat szab. Befelé iparpártoló politikát, kifelé pedig szabad kereskedelmi és vámpolitikát kell folytatni s a kivitelt tudatosan előmozdítani.

Ebből a túlnyomórészben a marxista teórián alapuló felfogásból következik a szociáldemokrata pártnak másfél éve folytatott praktikus politikája, mely a nemzetgyűlésben folyton ólomsúllyal nehezedik a genfi program megvalósítását célzó törvényhozási intézkedésekre. A polgári pártokat arra kényszeríti ez a politika, hogy vizet öntsenek a borukba és előmozdítja azokat a társadalmi mozgalmakat, túlnyomóan sztrájkok formájában, amelyek ugyancsak beleakaszkoznak a pénzügyi- és közgazdasági talpraállítás nehezen gördülő szekerének kerekeibe. Különösen három kérdés az, mely a legnagyobb nehézségeket okozza: a munkabérek, a köztisztviselők és a házbérek kérdése.

Azt, hogy a szociáldemokrata politika Ausztriában nagy töme-

gek felfogásának felel meg, bizonyítják az 1923 október 21.-én lefolyt nemzetgyűlési választások, melyek ezen kérdések, főleg az utóbbi jegyében álltak és mint a népakaratnak, a legdemokratikusabb választórendszeren alapuló megnyilatkozásai hű tükrét mutatják az osztrák közvélemény politikai meggyőződéseinek.

A választás, mely elé a polgári pártok nagy reményekkel néztek, mert joggal gondolhatták, hogy a szanalási politika a szociáldemokrata ellenzék híveinek számát lényegesen csökkentette, alig hozott valami változást a nemzetgyűlés összetételében.

Csak a praktikus program és jó a vezetők nélküli nagynémet párt, mely szintén résztvesz a keresztényszocialista kormányban, vesztette el tagjainak csaknem felét. Az erők megoszlását mutatja a következő összeállítás a népszövetségi megbízott 11. jelentése alapján. Megjegyzem, hogy a nemzetgyűlés tagjainak számát a szanalási akcióval kapcsolatban 183-ról 165-re szállították le.

Az 1920. nemzetgyűlés	Ker. szoc.	Nagynémet	Német paraszti párt	Polgári demokrata	Szoc. dem.
183 tagja közül	85	21	7	1	69
Százalékban	46·4%	11·5%	3·8%	0·6%	37·7%
Ha akkor is 165 tag lett volna, kellett volna lenni hasonló arányszám mellett	77	19	6	1	62
Az új nemzetgyűlésben van	83	10	4	0	68
Százalékban	50·3%	6·1%	2·4%	—	41·2%

A bécsi községtanácsban a 60% szoc. demokrata többség 65%-ra emelkedett az ugyanakkor megtartott választáson. Hogy ilyen, megerősödött ellenzék, milyen kellemetlen ellenfél, azt a Seipel-kormány. nap-nap mellett megújuló nehézségei bizonyítják.

3. A munkások és a köztisztviselők helyzete. A házbérkérdés. Nem tárgyalhatom részleteiben azt a harcot, melyet a szociáldemokrata párt a béremelési mozgalmakkal csaknem állandóan folytat, hanem csak ezen harcok eredményére akarok rámutatni. Ezzel egyszersmind megkapjuk a cáfolatot a szociáldemokraták azon állítására, hogy az államháztartás rendbehozása, a gazdasági élet normális menetének biztosítása a tömegek rovására történik és annak nyomorát fokozza.

Mikor 1922. novemberében az életfentartás drágulását mutató indexszám süllyedni kezdett, a munkabérek nagy részét szintén le szállították és egy-két hónapig azt lehetett hinni, hogy úgy a munkabérek, mint az árak fokozatos csökkenése megindult. A fém munkások bérszerződésükben 12·5% béreszállításba beleegyeztek. A gyár-ipari alkalmazottak (Industriengestellten) béreit is 5%-kal csökkentették. Mindez azonban csak ideiglenes volt. A beállott konjunktúra a Ruhrvidék megszállása után a munkaadók helyzetét a munkások bérköveteléseivel szemben megkönnyítette. A következő táblázat

(1. Neue Frei Presse 1924 február 6.) hivatalos adatok, a bécsi munkáskamara közlései alapján mutatja ki a heti munkabérek az egyes szakcsoportokban:

	1923 január	Július	December
	k o r o n a		
Kőműves	359.040	433.440	430.560
Szabász	410.550	500.980	617.510
Vegy. ipar (tanult munkás)	249.216	285.120	312.000
Úvegfüvő	160.944	198.528	223.209
Asztalos	303.360	340.116	417.408
Nyomdász	297.948	354.766	383.467
Bőröndös	357.000	398.791	446.670
Soffőr, szállítási munkás	309.925	355.165	368.958
Pék	320.000	372.229	438.700
Vasestergályos	334.560	407.040	432.000
Tanulatlan segédmunkás	196.832	243.684	283.200
Fonó munkás	208.000	250.000	275.000
Egy bécsi munkás átlagos heti bére	318.779	374.498	423.515
Átlagos bér egy órára	6.641	7.812	8.823
Aranyfillérekben (1 a. K 14 000 = p. K)	46	54	61

Egy év alatt tehát 33% az emelkedés, holott az index emelkedése csak 19%. Tekintetbe véve azt, hogy az emelkedés a különböző szakmákban nem egyenlő arányú, belátható, hogy a béremelkedés nem az életszükségleti kiadások emelkedésére, a növekvő drágaságra, hanem a bérharcok kisebb-nagyobb sikereire vezethető vissza.

Békében a bécsi munkás hetenkint átlag 25—30 koronát keresett, aminek a mai kereset körülbelül megfelel. Az órabér azonban ma nagyobb a háborúelőttinél, mert azelőtt a munkás 54—60 órai munkáért kapott ugyanannyi bért, mint ma 48 óráért. Igaz ugyan, hogy az aranykorona is veszített vásárló értékéből, mert az aranyvalutájú államokban is kb. 40%-kal drágább lett az árú a pénzzel szemben, viszont azonban, míg a munkás a háború előtt bérének 20 %-át fizette lakásáért, ma alig 1%-ot. A bécsi munkabérek tehát a „szanálás” első évében nemcsak nem süllyedtek, hanem oly színvonalat értek el, mely körülbelül annyival van az aranyparitás felett, amennyivel kevesebbet fizet ma a munkás lakásáért, vagyis a bécsi munkabérek csaknem teljesen elérték mindazt, ami elérhető a világparitás alapján. Hogy ez olyan bérharcokkal járt, melyek a pénzügyi talpraállítás nyugodt menetét nem csekély mértékben veszélyeztették, azt könnyen megérthetjük.

* * *

Ha már az állami hatalom munkások és munkaadók küzdelmében minduntalan közvetíteni kénytelen, még nagyobb gondot okoznak neki saját alkalmazottai és folyton meg-megújuló mozgalmak.

Az alpesi tartományok német részeire összeszorított Ausztria állami életének kezdettől fogva nagy nehézségeket okozott alkalmazottainak túlnagy száma. A központi hivatalok, melyek nagy birodalom közigazgatását voltak hivatva ellátni, mind megmaradtak és az alkalmá-

zottaikról való gondoskodás alkalmá az új kis ország vállaira nehezedett. Még 1923 júniusában is, mikor a létszámcökkentés már javában folyt, 330.000 közalkalmazottja volt Ausztriának a tartományi és a városi közigazgatást is beleértve; vagyis minden huszadik ember állami gondoskodásból élt. A forradalom utáni viszonyok a közalkalmazottak keretén belül is nagyobb változásokat idéztek elő. Az alsóbb és magasabb kategóriák fizetése közt ma sokkal kevesebb az aránylagos különbség, mint a háború előtt volt és ezen a szanálás ideje alatt sem lehetett mindeddig észrevehetően változtatni, mert épen az alacsonyabb rangú alkalmazottak, mint pl. a közüzemek (vasút, posta, távíró) altisztjei és munkásai a szociáldemokrata szervezetekbe tömörülve megakadályozták a józan kiegyenlítést. Míg a legalsó fokokon a mai illetmények a háborúelőtti fizetés 85—100%-át érik el, addig a középső fokokon (középiszkolai képzettség) 50%-ra sem emelkedik a fizetés és a legmagasabbakon 40%-on is jóval alul marad. Hiába iparkodott a kormány előbb júniusban, majd novemberben a fizetésrendezési mozgalmakkal kapcsolatban ezen a visszasságon segíteni, a sztrájkok arra kényszerítették, hogy az összes kategóriákban csaknem egyformán emelje fel az illetményeket, mivel anyagi eszközök nem állnak rendelkezésre, hogy az alsó kategóriák igényeinek kielégítése után a felsőknek az általános emelésen túlmenő fizetésjavításokat is adjanak.

A kormány a tisztviselőkérdésben két ellentétes nyomás alatt áll. A népszövetségi megbízott csak abban az esetben hajlandó a költségvetésbe nagyobb összegeket a fizetések emelésére felvételni, ha ez megtakarítás révén érhető el, a kölcsön erre a célra persze nem használható fel. A közigazgatási reform pedig, melynek a közigazgatásra fordított kiadások apadását kell hoznia, máról-holnapra meg nem csinálható és egyre késik. A létszámcökkentés hatása sem érezhető a költségvetésben, mert amily mértékben fogynak a kiadások a fizetések rovatában, épúgy nőnek a nyugdíjak. De még nem is sikerült eddig a genfi programmban megállapított arányt betartani. 1923 december 1.-én 53.297 volt az egész létszámcökkentés, holott már július 1.-én 50.000-nek és 1924 január 1.-én 75.000-nek kellett volna lenni. Csak hosszú idő múlva fokozatosan fog a létszámcsökkentés jó hatása mutatkozni. Másrésztől azonban a tisztviselők meg-megújuló mozgalmi is szorítják a kormányt, melyek érhetően a fizetések minél nagyobb valorizációjára törekcsenek.

* * *

A házbérek kérdésében a polgári kormány minden ígérete és iparkodása ellenére sem tud a szociáldemokrata felfogás ellen eredményeket elérni és a házbirtok szocializálását, mert a házbérbtörvény tulajdonképpen ezzel egyértelmű, változtatás nélkül kénytelen fenntartani. A szociáldemokrata felfogás szerint a bérlőket védő törvény a pénz elértéktelenedése folytán eszköz lett arra, hogy a házbirtokból

se lehessen járadékot élvezni épúgy, mint az államnak adott kölcsönből sem. A háziúrnak, miként az állam hitelezőjének is, csak *papírkoronában* szabad vagyona járadékát kívánni a háború előtt élvezett kamatozásnak megfelelően.

Miért nem lehet ezen a kapitalista gazdasági szervezetbe egyáltalában be nem illő hallatlan visszaélésen változtatni, illetőleg miért nincs a polgári pártoknak hatalmuk erre? Ausztria csak úgy élhet, ha a főleg élelmicikkekből álló behozatalát iparcikkek kivitelével egyensúlyozhatja, ha a külföldi iparral tud konkurrálni. Láttuk, hogy a munkabérek a békeparitást elérték, a házbérek valorizációjának kétféle következménye lehetne. Ha egy munkásnak havi 30 korona háborúelőtti házbérnek megfelelően 400—450.000 papírkoronát kellene fizetni, vagy ennyivel kellene a munkabéreket emelni, ami az ipar versenyképességét megszüntetné, vagy pedig a munkások életnívóját kellene 20—30%-kal leszállítani. Elveszne, miként a szociáldemokrata párt egyik vezető tagja kifejti, „a legnagyobb vívmány, melyet a munkáság a háború után elért, a lakásviszonyok javulása“. Ez ugyanis a lakáshiány egyik legfőbb oka: a lakásokat kevésbé használják ma ki, mint azelőtt. Míg 1910-ben egy lakásra 4.23 lakó esett, 1920-ban 3.61, 1923-ban pedig 3.49. A polgári kormánynak annyival kevésbé van hatalma e kérdésben a szociáldemokratákkal ellentétes politikát követni, mert a lakbérek valorizációja a közalkalmazottak illetményeinek megfelelő arányban való emelését kívánná meg, ami pedig megint a szanálási akciót veszélyeztetné.

A házbérek kérdés kétségtelenül a legnagyobb azon akadályok közül, melyek útjában állnak annak, hogy Ausztria gazdasági és társadalmi élete normális mederbe térjen.

1924 február.

Eckhart Ferenc.